Työ- ja elinkeinoministeriö Neuvostoraportti EU/14/2024-TEM-31

Iiro Kangas, Nina Alatalo 30.9.2024

Raportti: Kilpailukykyneuvosto (sisämarkkinat ja teollisuuspolitiikka), 26.9.2024

EU:n kilpailukykyneuvosto (sisämarkkinat, teollisuus) kokoontui Brysselissä 26.9.2024. Ministerit keskustelivat neuvostossa Euroopan kilpailukyvyn tulevaisuudesta. Italian entisen pääministerin ja Euroopan keskuspankin entisen pääjohtajan Mario Draghin 9.9.2024 julkaistu raportti tarjoaa tältä osin syötteitä seuraavan Euroopan komission työohjelmaan.

Neuvoston kokouksessa käytiin kaksi periaatekeskustelua, jotka olivat 1. Euroopan kilpailukyvyn tulevaisuus ja vastaaminen teollisuuden ja yritysten sisämarkkinoilla kohtaamiin haasteisiin ja 2. Valtiontukikehys ja sen vaikutus EU:n poliittisten tavoitteiden saavuttamiseen.

Suomea kokouksessa edusti elinkeinoministeri Wille Rydman.

Muut kuin lainsäädäntöasiat

Euroopan kilpailukyvyn tulevaisuus ja vastaaminen teollisuuden ja yritysten sisämarkkinoilla kohtaamiin haasteisiin – Periaatekeskustelu

Puheenjohtajamaa pyysi jäsenvaltioita kertomaan politiikkakeskustelussa näkemyksiään Mario Draghin raportista, sisältäen jäsenvaltioiden kokonaisarvion Draghin mietinnöstä sekä keskeisistä sektoreista ja elementeistä, jotka olisi huomioitava uudessa Euroopan kilpailukykysopimuksessa. Teema liittyy Italian entisen pääministerin ja entisen Euroopan keskuspankin pääjohtajan Mario Draghin 9.9.2024 julkaisemaan raporttiin EU:n kilpailukyvyn tulevaisuudesta. Puheenjohtaja totesi, että raportti käsittelee kilpailukykyä, teollisuusstrategiaa ja kestävää kasvua. Epävirallisessa Eurooppa-neuvostossa 8.11.2024 Budapestissä on tarkoitus hyväksyä Budapestin julistus sisältäen uuden kilpailukykysopimuksen. EU:n kilpailukykyneuvosto on nyt avainasemassa rakentamassa julistukseen keskeisiä osa-alueita.

Euroopan komission mukaan Mario Draghin raportti on tervetullut ja EU:n kilpailukyvyn tulevaisuudesta puhutaan uuden komission kaudella, esimerkiksi vihreästä teollisuudesta ja EU:n kilpailukykyrahastosta. Analysoidaan myös raportissa esillä olleet 10 strategisesti merkittävää sektoria. Nykyisin komission aikana on työ ollut monialaista ja sektoreihin suuntautuvaa, kuten esimerkiksi nettonollateollisuus (NZIA), kriittiset raaka-aineet (CRMA), sähkömarkkinasäädös, joista kaksi ensimmäistä toimeenpannaan nopeasti. Luvitusmenettelyt tulee saada jäsenvaltioissa sujuviksi. Draghin raportista hän nosti esille sen, että puolijohteisiin kohdistettaisiin yhteisrahoitusta ja että tarvittaisiin uusi, nopeampi IPCEI (Euroopan yhteistä etua koskeva tärkeä hanke).

Jäsenvaltioiden puheenvuoroissa toivotettiin laajasti Draghin raportti tervetulleeksi. Analyysia tehdään monissa jäsenvaltioissa. Euroopan kilpailukyvyn ja tuottavuuden haasteisiin on tartuttava pikimmiten ja tehtävä kiireellisesti päätöksiä. Tuottavuus on keskeinen kasvun moottori. Draghin raportissaan esittämät keskeiset avaintavoitteet (energiahintojen alentaminen ja innovaatiokuilun kurominen) nousivat esille monissa puheenvuoroissa. Nämä molemmat vaikuttavat merkittävästi Euroopan kilpailukykyyn ja niihin tulee tarttua. Monissa puheenvuoroissa korostettiin EU:n sisämarkkinoiden merkitystä kilpailukyvyn kannalta ja peräänkuulutettiin uutta horisontaalista sisämarkkinastrategiaa. Myös pääomamarkkinaunionin kehittäminen nähtiin olennaisena ministereiden keskustelussa.

Useat jäsenvaltiot toivat esille Euroopan kilpailukyvyn, teollisuuden ja yritysten liiketoiminnan kannalta keskeisiä sektoreita ja alueita, kuten raaka-aineet, autoteollisuus, puolustusteollisuus, energiasektori, innovaatiot televiestintä, sirut, energisintensiivinen, teollisuus, elintarvikkeet, lääkkeet. Puheenvuoroissa katsottiin, että Euroopan riippuvuutta tietyistä aloista ja sektoreista tulee vähentää ja omavaraisuutta lisätä. Jokunen jäsenvaltio näki, että EU:n kilpailukyvyn ja kauppapolitiikan linjat tulee sitoa tiiviimmin yhteen.

Lisäksi esiin nostettiin vihreä siirtymä sekä se, että vihreä siirtymä ja teollisuuspolitiikka linkittyvät toisiinsa. Tarvitaan jälleen Eurooppaan teollisuutta. Myös yksinkertaistamista, yritysten raportoinnin vähentämistä ja hallinnollisen taakan keventämistä peräänkuulutettiin neuvoston kokouksen keskustelussa. Joissakin puheenvuoroissa pyydettiin ottamaan huomioon teknologianeutraalius.

Rahoitus ja investoinnit olivat osa keskustelua, kun Draghi esitti raportissaan merkittäviä lisäpanostuksia ja investointitarpeiden arvioita. Muun muassa EU:n monivuotisia rahoituskehyksiä (MFF) kohti katsottiin rahoituksen osalta. Muutamissa puheenvuoroissa tuotiin esille, että koheesiopolitiikka on ollut osalla EU-maista tärkeä kasvun ajuri. Sekä yksityiset että julkiset investoinnit nähtiin olennaisina teollisuuden pohjan vankentamiselle. Jotkut jäsenvaltiot huomioivat, että tulee aloittaa keskustelu Euroopan kilpailukykyrahastosta ja näin varmistaa, että yritykset voivat toimia unionin laajuisesti. Yksi jäsenvaltio esitteli ehdotuksensa takuuvälineeksi, jossa tavoitteena on saada paremmin rahoitusta hankkeille ja jossa markkinapohjaisesti päätetään takuun suuruudesta. Pari jäsenvaltioita esittivät EU:n teollisuudelle uutta rahastoa.

Suomen puheenvuorossa tuotiin esille, että Euroopan tuottavuus on keskeinen haaste, jonka suhteen tulee tehdä toimia viivytyksettä ja että tarvitaan oikeat edellytykset yrityksille ja teollisuudelle kasvaa ja skaalautua Euroopassa. Euroopan uuden kilpailukykysopimuksen tulee perustua unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiselle ja markkinaehtoisille ratkaisuille. EU-tason teollisuuspolitiikan toimenpiteissä tulee panostaa teollisuuden uudistumiseen ja tutkimus- ja innovaatiotoimintaan. Suomi harkitsee, että EU:n talousarvion tulee pysyä kohtuullisena ja palautumis- ja resilienssiväline (RRF) oli poikkeus ja kertaluonteinen. Suomi esitti kantansa, että on hyvin kriittinen EU-tason välineisiin, jotka rahoitetaan velalla. Horisontaalisen sisämarkkinastrategian tulee tulla prioriteetti tulevalle Euroopan komissiolle.

Euroopan komissio totesi, että ottanut huolella talteen jäsenvaltioiden ehdotukset. Tärkeässä asemassa tulee olemaan teollisuuden vähähiilistyminen ja puhdas siirtymä. Tarvitaan merkittäviä investointeja, energiahintojen laskua, luvituksen nopeuttamista, toimivia olosuhteita, puhtaaseen siirtymään panostamista. Sekä julkisen että yksityisen rahoituksen merkitys on olennainen sekä myös rahoituksen vipuvaikutus. Komissiolla on autoteollisuuden suhteen toimintaohjelma työn alla. Antwerpenin julistus tulee tarkastella yhteisesti. Sisämarkkinoiden esteitä ja pirstaloitumista tulee vähentää. Yhdessä tuumin ja toimin tulee edetä.

Puheenjohtajan mukaan kaivataan hallinnollisen taakan ja raportointivelvollisuuksien vähentämistä. Tulee panostaa uusiutuvien, huokeahintaisten energialähteiden käyttöön ja puhtaan siirtymän etenemiseen teollisuudessa. Kilpailukykyneuvostolla on keskeinen rooli näitä käsiteltäessä.

<u>Valtiotukikehys ja sen vaikutus EU:n poliittisten tavoitteiden saavuttamiseen – Periaatekeskustelu</u>

Puheenjohtaja aloitti toteamalla, että valtiontukien tarkoitus on, että EU:n markkinoilla ovat yhtäläiset toimintamahdollisuudet. Puheenjohtaja oli taustapaperissa pyytänyt jäsenvaltioita ottamaan kantaa siihen, mitä Lettan tai Draghin raporttien ehdotuksia jäsenvaltiot kannattavat, pitäisikö mitään tilapäisten kriisipuitteiden valtiontukisääntöjä lopettaa ja miten yksityinen rahoitustaso voisi edesauttaisi EU:n kilpailukyvyn lisäämiseen.

Euroopan komissio korosti, että valtiontukien periaatteet ovat perustamissopimuksessa, jota komissio toimeenpanee. Valtiontukisäännöt ovat joustavia ja aika on ollut haasteellista. Nyt kun tilanne ei ehkä ole enää niin haasteellinen, voisi pyrkiä normaalimpaan valtiontukisääntöjen soveltamiseen. Kriiseihin reagoimista on tarvittu ja tilapäisten kriisipuitteiden valtiontukisääntöillä (TCTF) on lievennetty korkeita

energiahintoja. Johtavan varapuheenjohtajan aiekirjeessä lukee, että tarkoituksena on uusi puitteisto. Suuntana uusiutuva energia, vähähiilistyminen ja puhtaan siirtymän saatavuus, joka on Made in Europe. Euroopan teollisuuden tulee pysyä kilpailukykyisenä. Sisämarkkinoilla tulee olla tasapuoliset toimintaedellytykset, jotta EU:n teollisuus pääsee kilpailemaan reiluissa olosuhteissa. Investointiunioni tulee saada aikaiseksi. Julkisten varojen koordinaation helpottaminen on mainittu Draghin raportissa. Euroopan kilpailukykyrahasto mainitaan Euroopan komission puheenjohtajan poliittisissa suuntaviivoissa. Tarvitaan lisää myös yksityisen sektorin investointeja. Komissio otti esille myös valtiontukisäännöt liittyen riskirahoitukseen, verokannustimet, markkinaperusteisen toiminnan. Komission mukaan valtiontukiin tarvitaan toimenpiteitä, erityisesti huomioiden 100 päivän aikana Puhtaan teollisuuden ohjelma (Clean Industrial Deal).

Monissa jäsenvaltioiden puheenvuoroissa tuettiin väliaikaisten kriisi- ja siirtymäsääntöjen valtiontukipuitteiston (TCTF) jatkoa ainakin jossain muodossa ja laajuudessa. Muutama jäsenvaltio suhtautui varauksellisemmin jatkoon sekä yleensäkin valtiontukien joustavoittamiseen. Joissakin puheenvuoroissa todettiin, että TCTF:n jatkon sijasta tulisi arvioida, voidaanko oppeja hyödyntää normaaliajan valtiontukisäännöissä. Keskustelussa olivat esillä myös tasapuoliset toimintaedellytykset sisämarkkinoilla sekä valtiontukikilpailun välttäminen jäsenvaltioiden kesken. Jokunen jäsenvaltio näki, että Enrico Lettan raportissaan esittämään valtiontukien kontribuutiomekanismia tulee tarkastella tarkemmin. Osassa puheenvuoroista korostettiin julkista ja yksityistä rahoitusta. Osassa painotettiin vastaavasti yksityistä rahoitusta. Tehtiin myös ehdotus uudeksi takausjärjestelmäksi. Puheenvuoroissa otettiin esille, että EU:n kilpailukykyrahastosta tulee keskustella myös.

Useat jäsenvaltiot mainitsivat tuet vihreälle siirtymälle, vähähiilistämiseen, puhtaisiin teknologioihin. Myös innovaatio- ja digitalisaatiopainotus sekä luvituksen nopeuttaminen tulivat muutamissa puheenvuoroissa esille. Lisäksi esille nousi investoinnit strategisiin hankkeisiin. Pieniä ja keskisuuria yrityksiä sekä start-upeja tulee myös tukea.

Muutamissa puheenvuoroissa tuotiin esille IPCEIden osalta muun muassa yksinkertaistaminen, potentiaalin hyödyntäminen. Jotkut jäsenvaltiot toivat esille EU:n pääomamarkkinaunionin kehittämisen ja syventämisen merkityksen.

Suomen puheenvuorossa painotettiin muun muassa kilpailun merkitystä, markkinaehtoisuutta sekä innovaatioihin pohjautuvia ratkaisuja sekä tuettiin EU:n pääomamarkkinan kehittämistä. Tilapäisten valtiontukisääntöjen joustoista tulisi pyrkiä eroon mahdollisimman pian. EU:n valtiontukipolitiikan pitäisi perustua tavallisiin valtiotukisääntöihin. Lettan ja Draghin raportien IPCEIhin liittyvä ehdotus on haasteellinen tuen kohdistuessa massatuotantoon. Tuki olisi vääristävä.

Euroopan komissio muistutti jäsenvaltioita, että joustavuus ja nopeus eivät välttämättä palvele tiukkaa valtiontukikontrollia. Päätösten nopeus riippuu myös jäsenvaltioiden tekemistä notifikaatioista. Tulee välttyä valtiotukikilpailulta, mikä on olennaista markkinoiden toimivuudelle. Joustavoitujen sääntöjen pitää olla poikkeuksellisia. Kriisi johti TCTF:n käyttöön, mutta enää ei olla kriisivaiheessa. Valtiontukia voitaisiin arvioida huomioiden investointitarpeet innovaatioihin ja vihreään siirtymään. Vihreä siirtymä ja vähähiilistämistä täytyy tehdä sekä samalla huomioida yritysten tuotantokustannusten kasvaminen. Tässä pitää olla nopea ja tarvitaan oma kehys. Kehystä ei pidä pidentää, joskin menettelyjä voidaan arvioida yksinkertaistamisen osalta. Uusia ehdotuksia on tulossa.

Muut asiat

Tarve keskustella ja pohtia entistä yhtenäisempää lähestymistapaa EU:n standardien täytäntöönpanoon sähköisessä kaupankäynnissä - Saksan tiedotusasia

Neuvoston muissa asiakohdissa oli Alankomaiden, Itävallan, Puolan, Ranskan ja Tanskan tukema Saksan tiedotusasia liittyen tarpeeseen keskustella yhtenäisemmästä lähestymistavasta EU:n standardien täytäntöönpanoon sähköisessä kaupankäynnissä. Asian alustanut Saksa halusi nostaa keskusteluun aiheen, miten EU voisi tehokkaammin estää erityisesti kolmansien maiden verkkoalustojen tuonnin EU:n alueelle tuotteiden osalta, jotka eivät täytä eurooppalaisia standardeja, vääristävät kilpailua ja ovat vaarallisia kuluttajille.

13 jäsenmaata käytti asiankohdassa puheenvuoron ml. Suomi, joka tuki Saksan viestejä asiassa. Euroopan komissio tunnisti ongelman ja viittasi muun muassa jo voimassaolevaan digipalvelusäädökseen ja kohta voimaan tulevaan tuoteturvallisuusasetukseen. Komissio totesi, että jäsenmaiden markkinavalvonnan on toimittava. Lisäksi komissio viittasi käynnissä olevaan tulliuudistukseen ja sen tuomiin mahdollisuuksiin.

Uuden komission painopisteet sisämarkkinoilla – Luxemburgin ja Tšekin tasavallan tiedotusasia, joka annettiin Alankomaiden, Irlannin, Itävallan, Kroatian, Kyproksen, Latvian, Liettuan, Luxemburgin, Maltan, Portugalin, Puolan, Romanian, Ruotsin, Saksan, Slovakian, Slovenian, Suomen, Tanskan, Tšekin tasavallan ja Viron puolesta

Toisena muun asiakohtana oli 20 jäsenmaan (ml. Suomen) tiedotusasia ja non-paper liittyen uuden komission painopisteisiin sisämarkkinoilla. Jäsenmaat pitivät tärkeänä, että tuleva Euroopan komissio pitää keskeisenä painopisteenään EU:n sisämarkkinoiden syventämistä. Keskustelun kuluessa vielä kolme muutakin jäsenmaata tuki yhteispaperin viestejä. Suomen puheenvuorossa korostettiin, että uuden horisontaalisen sisämarkkinastrategian tulee olla työssä keskeinen väline. Komission vastauspuheenvuorossa pidettiin tärkeänä jo sovitun tehokkaampaa toimeenpanoa ja korostettiin jäsenmaiden jaettua vastuuta sisämarkkinoiden toimivuudesta.

Autoteollisuuden ekosysteemin konferenssi 25.9. Brysselissä

Puheenjohtajavaltion kutsumana kokoontui Autoteollisuuden ekosysteemin konferenssi 25.9. Brysselissä. Lyhyessä keskustelussa ehdotettiin mm. puolivälin arvioinnin ennenaikaistamista, jotta teollisuus voi ennakoida investointeja, kysyntää ja tarjontaa. Lisäksi huomioitiin, että tavoitteiden tulee olla selkeitä ja valmistajilla riittävästi aikaa sopeutua uuteen tilanteeseen. Myös panostaminen akkuteollisuuteen ja sähköautoihin mainittiin.

Suomen edustajat

Elinkeinoministeri Wille Rydman
Erityisavustaja Lars Aikala
Neuvotteleva virkamies Leila Vilhunen
Erityisasiantuntija Niina Etelävuori
EU-erityisasiantuntija Isabella Paju
Pysyvän edustajan sijainen Lauri Hirvonen
Mertens Saara Pokki
Erityisasiantuntija Nina Alatalo
Erityisasiantuntija Iiro Kangas